

**TÜRK HUKUKUNDA KANUNİ GREV ESNASINDA GREV
UYGULANAN İŞYERİNDE SEBEBİYET VERİLEN
ZARARLARDAN GREVİ UYGULAYAN
SENDİKANIN SORUMLULUĞU**

Yrd. Doç. Dr. Halûk Hâdi SÜMER (*)

GİRİŞ

Grev, işçilerin işveren üzerinde ekonomik ve sosyal baskı kurmak suretiyle, aralarındaki iş uyuşmazlığının çözümünü sağlamak amacıyla, başvurdukları iş mücadelesi aracıdır (1).

Grev yapma hakkı ise, "işçinin diğer işçilerle birlikte usulünce işini bırakabilmesi, grev süresince çalışmadan kaçınabilmesi ve grevin bitiminde tekrar işine başlayabilme yetkisini ifade eder" (2).

Türk Hukukunda grev hakkı, Anayasa ile tanınmış ve teminat altına alınmış bir temel hak ve hürriyettir. 1982 Anayasasının 54. maddesine göre, "Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde, işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ... usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanun ile düzenlenir". Anayasanın sözünü ettiği kanun, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunudur.

2822 sayılı Kanuna göre, kanuni grev kararı alma ve uygulama yetkisi, toplu iş sözleşmesi yapma yetkisini haiz işçi sendikasına aittir (TGLK, md. 27/2). İş uyuşmazlığının barışçı çözüm yolları ile çözümlenememesi üzerine, kanunda öngörülen usule uyularak, grev uygulanması halinde, grev nedeniyle meydana gelen zarardan, ne işçilerin ne de sendikanın sorumluluğu vardır. Zira grev başı başına karşı tarafa ekonomik zarar vermeye ve bu yolla karşı tarafı anlaşmaya zorlamaya yönelik bir kolektif eylem türüdür. Kısaca grev, kanuni olmak kaydıyla sorumluluk meydana getirmez. Gre-

(*) S. Ü. Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

(1) Halûk Hâdi SÜMER, İş Hukuku Ders Notları, 2. B., Konya 1993, s. 213.

(2) Ünal NARMANLIOĞLU, Grev, Ankara 1990, s. 9.

vin verdiği zararlar dışında kalan zararlar ise, genel hükümlere göre giderilir.

Türk Hukukunda kanuni grevle ilgili sorumluluk getiren ilk düzenleme, 1982 Anayasasında yer almıştır. Buna göre, "Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı ve kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddi zararlardan sendika sorumludur" (AY. md. 54/3). Aynı hükme 2822 sayılı Kanunda da yer verilmiştir (TGLK. md. 47/4).

Yukarıda belirtilen hüküm ile, Türk Hukukunda yeni bir sorumluluk hali meydana getirilmiştir. 12 Eylül 1980 öncesinde, özellikle Tarıh Fabrikalarında uygulanmakta olan kanuni grev esnasında, grevci işçilerin işyerinde büyük maddi zarar meydana getirmeleri ve zarar veren işçilerin tespit edilememesi veya tespit edilmiş olsa bile, zararın bu kişiler tarafından karşılanamayacak boyutlarda olması, bu tip olaylarda bir sorumlu arayışına sebebiyet vermiştir. 1982 Anayasasının hazırlanması sırasında bu sorumlu, greve karar veren ve uygulayan sendika olarak öngörülmüştür. Söz konusu hüküm bir çok açıdan tenkite açıktır.

Çalışmamızda ilk olarak sendikanın kendi fiilleriyle grev uygulanan işyerinde sebep olduğu zararlardan sorumluluğu, daha sonra sendikanın greve katılan işçilerin grev uygulanan işyerine verdikleri zararlardan sorumluluğu incelenecektir. Son olarak da sendikanın grev esnasında verilen zararlardan sorumluluğunun hükümleri ve sonuçlarına temas edilecektir.

§ 1 — SENDIKANIN KENDİ FİİLLERİ İLE GREV ESNASINDA GREV UYGULANAN İŞYERİNDE SEBEBİYET VERDİĞİ ZARARLARDAN SORUMLULUĞU

I — SORUMLULUĞUN HUKUKİ MAHİYETİ VE DAYANDIĞI ESAS

Sendika, grev esnasında grev uygulanan işyerinde sebep olduğu maddi zarardan sorumludur (TGLK. md. 47/4).

Sendikanın sorumluluğu, haksız fiil sorumluluğudur. Haksız fiil, bir kimsenin hukuka aykırı ve kusurlu fiilleriyle başkasına zarar vermesidir. (BK. md. 41). Sendikanın ika ettiği haksız fiil ile, sendika ile işyeri zarara uğrayan işveren arasında borç ilişkisi meydana gelmekte ve sendika işverenin zararını tazmin etmekle yükümlü olmaktadır.

Sendika, kusurlu hareketleri ile verdiği zararlardan Anayasa ve 2822 sayılı Kanunda belirtilen hükümler bulunmasa da genel hükümler (BK. md. 41 vd.) gereğince sorumludur. Bu nedenle Anayasa ve 2822 sayılı Kanunla, sendikanın kusurlu hareketleri ile verdiği zararlardan sorumluluğu açısından yeni bir düzenleme getirilmemiştir. Sendikanın kusurlu hareketleri ile verdiği zararlardan sorumluluğu grev dışında da genel hükümler gereğince mevcuttur. Ayrıca sendikanın sorumluluğunun kapsamına, grev döneminde veya grev dışında kusurlu hareketleriyle verdiği maddi ve manevi zararlar girer. Oysa Anayasa ve 2822 sayılı Kanunda sorumluluk, sadece grev döneminde verilen maddi zararlar ile sınırlı olarak düzenlenmiştir.

II — SORUMLULUGUN ŞARTLARI

1 — Zarar

Sendikanın, TGLK. md. 47/4 gereğince sorumlu tutulabilmesinin ilk şartı, grev uygulanan işyerinde "maddi zarar"ın meydana gelmiş olmasıdır.

Bütün haksız fiillerin sonucu zararı tazmin yükümlülüğü doğurmasıdır (3). Bu nedenle tazmini gerek bir zarar olmadıkça, haksız fiil sorumluluğundan sözedilemez.

Geniş anlamda zarar, bir kimsenin malvarlığında ve şahısvarlığında meydana gelen eksilmelerdir (4). Bir diğer ifade ile, zarar, maddi nitelikte olabileceği gibi, manevi nitelikte de olabilir. Maddi zarar, bir kimsenin malvarlığında rızası olmadan meydana gelen ve para ile ölçülebilen eksilmelerdir. Bu eksilme gerçekten (mevcut-taki bir noksanlık, azalma) şeklinde olabileceği gibi, malvarlığına girecek bir kıymetin girmesinin önlenmesi (yani yoksun kalınan kar) şeklinde de olabilir (5). Sorumluluk Hukukunda, malvarlığı geniş şekilde ele alınmaktadır. Buna göre, taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklar, alacak hakları, gayri maddi mallar üzerindeki haklar, zarar görenin ekonomik geleceği de malvarlığı içerisinde yer alır (6).

(3) F. Necmeddin FEYZİOĞLU, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 2. B., İstanbul 1976, s. 471.

(4) Fikret EREN, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 2, 4. B., Ankara 1991, s. 37.

(5) FEYZİOĞLU, s. 473.

(6) Haluk TANDOĞAN, Türk Mesuliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet), Ankara 1981, s. 64; EREN, s. 38.

Grev kararı alan ve uygulayan sendikanın TGLK. md. 47/4 gereğince sorumluluğu, sadece işyerinde sebep oldukları "maddi zarar" ile sınırlıdır. Aynı hükme yerveren AY. md. 54/3'e ilişkin Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu gerekçesinde bu husus açık olarak belirtilmiştir: "Buradaki maddi zarardan amaç, greve katılan işçilerin veya sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu meydana gelen tahripler ve benzeri zararlardır. Grev nedeniyle işyerinin kanun hükümlerine göre çalışmaması, üretim yapmaması ve üretim eksikliği yüzünden meydana gelen ekonomik zarar bu hükmün kapsamı dışındadır" (7). Gerekçede de belirtildiği üzere, grev nedeniyle uğranılan maddi zararlardan sendika sorumlu değildir. Kanuni grevde işyerinin çalışmamasından doğan zarar, bu grevin kanuna uygun bir sonucu olduğu için sorumluluğun sözkonusu olmaması tabiidir. Kanundışı grevde ise, böyle bir grevden doğan tüm zararların tazmin edilmesi gerekir (8).

TGLK. md. 47/4'de yeralan "işyerinde sebep oldukları maddi zarar" ibaresi geniş yorumlanabilir. Sendikanın işyerinde tahrip vb. fiillerle verdiği zararlar yanında, bu nedenle işverenin uğradığı kâr mahrumiyetinden de sorumlu olması gerekir. Mesela, grev esnasında işyerinde bulunan makinelerin tahrip edilmesi nedeniyle, kanuni grevin sona ermesinden sonra, işyeri bir süre daha faaliyete geçememişse, işveren bu nedenle yoksun kaldığı kârı da, zarara sebebiyet veren sendikadan isteyebilmelidir.

Sendika, bunun dışında, işverenin malvarlığına verilen diğer maddi zararlardan ve şahısvarlığına verilen zararlardan (manevi zarar) genel hükümlere göre (BK. md. 41 vd.) sorumludur (9).

Zararı ve zararın miktarını ispat yükü, zarar görene (işverene) aittir (BK. md. 42).

2 — Kusur

Sendikanın grev uygulanan işyerine verdiği zararlardan sorum-

- (7) Burhan KUZU, Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1988, s. 82, 83.
- (8) Kemal OĞUZMAN, Hukuki Yönden İşçi-İşveren İlişkileri, C. 1, 4. B., İstanbul 1987, s. 244.
- (9) TGLK. md. 47/4'de yeralan sorumluluk hükmü sendikanın BK. md. 41 v.d.n'da düzenlenen haksız fiil sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla, TGLK. md. 47/4'de yeralan "maddi zarar" ibaresi sadece ileride inceleyeceğimiz sendikanın greve katılan işçilerin grev esnasında grev uygulanan işyerine verdikleri zararlardan sorumluluğu açısından önem taşıyacaktır. Sendika, işverene karşı verdiği tüm zararlardan sorumludur. Bu nedenle zararın grev esnasında verilmiş olup olmadığı herhangi bir değer ifade etmez.

lu tutulabilmesi için, kusurlu yani, hukuk düzeninin kınamaya layık gördüğü bir hareket tarzıyla zarara sebebiyet vermiş olması gerekir (10).

Sendika tüzel kişi olması nedeniyle, iradelerini organları aracılığıyla açıklar (11). Bu nedenle sendikanın kusuru organının kusuru olarak ortaya çıkar ve sendika organının haksız fiilinden sorumlu tutulur (MK. md. 48).

Sendikanın, organlarının işlediği haksız fiilden sorumlu tutulabilmesi için, organın kusuru bulunmalıdır. Organın kusuru yoksa, sendikanın da sorumluluğu sözkonusu olmaz (12) (13). Bir diğer ifade ile, sendikanın, organının haksız fiil neticesinde verdiği zararlardan sorumlu tutulabilmesi, organın bu zararı bilerek ve isteyerek (kasıtlı) veya hukuka aykırı sonucu istememekle birlikte, bu sonucun meydana gelmemesi için gerekli özeni göstermemesi (ihmal) sonucu vermiş olmasına bağlıdır. Bunun yanı sıra, organın bu fiili organ sıfatıyla yapmış olması, bu fiille organın görevi arasında bir gaye ilişkisinin bulunması gerekir. Organ yetkisini aşmış olsa bile, bu ilişkinin genel olarak varlığı sendikanın sorumlu olması için yeterlidir (14).

- (10) TGLK. md. 47/4'de yer alan, "Kasıtlı ve kusurlu hareketler" ifadesi tekniğe açıktır. Zira, doktrinde kusur, kasıt ve ihmal olarak ikiye ayrılarak incelenir ve kasıt, kusurun bir türünü teşkil eder. Bu nedenle sadece "kusurlu hareketler" denilmesi yeterli idi. Bkz., Kenan TUNÇOMAĞ, İş Hukuku, C. 2, 2. B., İstanbul 1985, s. 518.
- (11) Sen. K. md. 9/1, 2'ye göre sendikaların, sendikaların şubelerinin zorunlu organları genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kuruldur. Sendikalar ihtiyaca göre başka organlar da kurabilirler.
- (12) Tüzel kişilerin organlarının fiillerinden sorumlu tutulabilmesi için organın kusurlu bulunması gerektiğine ilişkin görüşler için bkz., Halûk TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981, s. 75; ERGEN, s. 165; Kenan TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, C. I, Genel Esaslar, 5. B., İstanbul 1972, s. 344; Bilge ÖZTAN, Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara 1970, s. 135. Karşı görüş için bkz. Hüseyin HATEMİ, Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, İstanbul 1980, s. 134.
- (13) Tüzel kişilerin organlarının haksız fiilinden sorumluluğun hukuki niteliği konusunda ileri sürülen görüşler için bkz. TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan, s. 74, 75; Ergun ÖZSUNAY, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 5. B., İstanbul 1982, s. 78; ÖZTAN, s. 113 - 122; HATEMİ, s. 133; TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, s. 344.
- (14) TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan, s. 76; ÖZTAN, s. 135. Karşı görüşte olan TUNÇOMAĞ'a göre, sendikanın organının yetkisini aştığını ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulabilmesi mümkündür. Bkz., TUNÇOMAĞ, s. 341.

Kusurun ispatı kural olarak, davacıya (işyeri zarara uğrayan işverene) aittir.

3 — Hukuka Aykırılık

Haksız fiil sorumluluğunun bir diğer şartı da, zarara sebebiyet veren fiilin hukuka aykırı olmasıdır. Hukuka aykırılık kişilerin mal ve şahısvarlıklarını doğrudan doğruya ve dolaylı bir şekilde koruma amacı güden yazılı ya da yazılı olmayan emredici davranış kurallarının ihlalidir (15).

Sendikanın grev esnasında grev uygulanan işyerine verdiği zararlardan sorumlu tutulabilmesi için, zarara sebebiyet veren fiilin hukuka aykırı olması gerekir. Bir diğer ifade ile, zarara sebebiyet veren fiili hukuka uygun hale getiren sebeplerin bulunmaması (16) ve başkalarına zarar vermeyi yasaklayan ya da zararlı sonucu önlemek amacıyla belirli bir davranışı emreden hukuk kurallarına aykırı olması gerekir (17).

4 — İlliyet Bağı

Sendikanın grev esnasında grev uygulanan işyerine verdiği zararlardan sorumlu tutulabilmesi için, zarar ile fiil arasında illiyet bağının bulunması gerekir.

Gerçekten zarar ile sorumluluğu doğuran olay veya davranış arasında sebep - sonuç ilişkisi bulunmadığı takdirde, sendikanın sorumlu tutulabilmesi mümkün değildir. Diğer bütün şartlar (zarar, kusur, hukuka aykırılık) bulunsa bile, olayda böyle bir illiyet bağı yoksa, haksız fiil sorumluluğundan da söz edilemez. Ayrıca organın fiili ile organa verilen mükellefiyet arasında bir görev ilişkisinin varlığı da gerekir. Ancak böyle bir fiilin sonucu doğan zarar ile, o fiil arasında illiyet bağı varsa, sendika sorumlu olur. Organı oluşturan kişiler, kendi hesabına faaliyette bulunmuşsa, fiil ile zarar arasındaki illiyet bağı sendikayı bağlamaz (18).

(15) EREN, s. 132; FEYZİOĞLU, s. 483; TUNÇOMAÇ, Borçlar Hukuku, s. 273.

(16) Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hallere örnek olarak, özel hukukun tanıdığı bir hakkın kullanılması, mağdurun zarara razı olması, teviz edilen (faydalı) vekaletsiz işgörmeye (BK. md. 413), meşru müdafaya (BK. md. 52/1; MK. md. 894), ızdırar hali (BK. md. 52/2) vs. gösterilebilir. Bu konuda geniş bilgi için bkz., FEYZİOĞLU, s. 484 - 504; EREN, s. 148 - 158; TANDOĞAN, s. 30 - 43; S. Sulhi TEKİNAY/Sermet AKMAN/Haluk BURCUOĞLU/Atilla ALTOP, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 5. B., İstanbul 1985, s. 656 - 663.

(17) ÖZTAN, s. 132.

(18) ÖZTAN, s. 137.

Türk - İsviçre ve Alman Hukuklarında hakim olan teori uygun illiyet (uygun sebep) teorisidir. Buna göre, eğer bir sonuç, hem fiilin objektif niteliği ve vasfı itibariyle, hem de genel hayat tecrübeleri ve hal ve mevkii itibariyle o fiilin eseri sayılabiliyorsa uygun illiyet bağı var demektir (19).

Fiil ile zarar arasında illiyet bağını ispat yükü genel kurala tabiidir. Bu nedenle, zararın tazminini isteyen işveren sendikanın hukuka aykırı fiili ile zarar arasındaki illiyet bağını ve zararın o fiilin sonucu bulunduğunu ispat etmekte yükümlüdür.

§ 2 — SENDİKANIN GREVE KATILAN İŞÇİLERİN GREV ESNASINDA GREV UYGULANAN İŞYERİNDE SEBEP OLDUKLARI ZARARLARDAN SORUMLULUĞU

I — SORUMLULUĞUN HUKUKİ MAHİYETİ VE DAYANDIĞI ESAS

"Grev esnasında greve katılan işçilerin ... kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu grev uygulanan işyerinde sebep oldukları zarardan sendika sorumludur" (TGLK. md. 47/4).

Bu hüküm ile, sendika, kusurlu olsun veya olmasın grev esnasında, grev uygulanan işyerine greve katılan işçilerin verdikleri zarardan sorumlu tutulmuştur. Bir diğer ifade ile, yeni bir kusursuz sorumluluk hali öngörülmüştür (20). Belirtilen sorumluluk hali getirilmeden önce, sendikanın sorumluluğu ifa yardımcılarının (örneğin grev gözcülerinin) faaliyetleri ile verdikleri zararlardan BK. md. 55 gereğince sözkonusu olabilirdi. Bunun dışında ifa yardımcısı sıfatını taşımayan kişilerin verdikleri zararlardan sendikanın değil, zarar veren kişilerin şahsen sorumlu tutulmaları gerekirdi (21).

Grev esnasında grev uygulanan işyerinde sebebiyet verdikleri zararlardan sendikanın kusursuz sorumluluğunun dayandığı esası, kusursuz sorumluluğu izah eden teorilerden hiç birisi ile açıklayabilmek mümkün değildir. Bilindiği üzere, kusursuz sorumluluğu izah eden yaygın teoriler, tehlike, hakkaniyet ve hakimiyet alanı teorileridir.

Tehlike (risk) teorisine göre, tehlike teşkil eden faaliyette bulunan kişi, bundan kaynaklanan zararlardan da sorumludur. Nite-

(19) FEYZİOĞLU, s. 509; EREN, s. 55 - 107; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 771; TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku, s. 289; TANDOĞAN, s. 77.

(20) OĞUZMAN, s. 245.

(21) TUNÇOMAĞ, İş Hukukunun Esasları, İstanbul 1988, s. 561.

kim başkaları açısından tehlikeli sonuç yaratan kimsenin bu nedenle ortaya çıkan zararlara katlanması adalet fikrine uygundur (22). Tehlike sorumluluğu, sanayi ve teknolojide meydana gelen gelişmelerin bir sonucudur. Motorlu taşıt araçları, demiryolları, hava ve deniz yolları, enerji işletmeleri, atom reaktörleri tehlike arzeden nesne ve faaliyetlere örnek teşkil eder. İşçi sendikasının kanuni grev esnasında grev uygulanan işyerine verilen zararlardan kusursuz sorumluluğunu, tehlike (risk) teorisi ile izah edebilmek mümkün değildir. Zira grev uygulamasında, tehlike arzeden bir tesis, işletme veya aracın kullanılması veya işletilmesine yer olmadığı son derece açıktır.

Hakkaniyet teorisine göre, zarar verenle zarar görenin ekonomik durumlarının mukayesesinde, hakkaniyet ve adalet duyguları, zarar görene oranla ekonomik durumu daha güçlü olan zarar verenin kusursuz olmasına rağmen sorumlu tutulmasını gerektiriyorsa, kusursuz olan zarar veren sorumlu tutulur (23). Hakkaniyet teorisinin de, kanuni grev uygulanan işyerine verdikleri zararlardan sendikanın kusursuz sorumluluğu hakkında uygulama alanı bulabilmesi mümkün değildir. Zira, en önemli gelir kaynağı üyelerin ödediği aidat olan sendikaların işveren karşısında ekonomik açıdan hakkaniyet gereği sorumlu olmasını gerektirecek kadar güçlü olması sözkonusu değildir. Münferit olaylarda sendikanın ekonomik açıdan işverene oranla çok güçlü olması da, kanuni bir kusursuz sorumluluk açısından emsal teşkil etmez.

Hakimiyet teorisine göre ise, bir kimsenin hakimiyet alanı içinde bulunan bir şey veya bir insan başkasına zarar vermişse, sorumluluk hakimiyet sahibine ait olmalıdır. Zira bu kimsenin o şey veya mal üzerinde denetleme ve gözetim imkanı vardır ve bu yolla zararlı sonuçların gerçekleşmesi büyük ölçüde önlenebilir (24). İlk bakışta, grev esnasında grev uygulanan işyerine greve katılan işçilerin sebebiyet verdikleri zararlardan sendikanın kusursuz sorumluluğu hakimiyet teorisi ile açıklanabilir gibi görülmektedir. Gerçekten greve karar veren sendika bu grevi kanuni sınırları içerisinde yürütmekle yükümlüdür (25). AY. md. 54/3 ve TGLK. md. 47/4 ile de, grevi yürüten sendikaya kanuni grev esnasında işyerine zarar verilmemesi doğrultusunda tedbir alma, denetim ve gözetim yüküm-

(22) EREN, s. 10; TANDOĞAN, s. 94.

(23) EREN, s. 10; TANDOĞAN, s. 94.

(24) EREN, s. 10; TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan, s. 5.

(25) TUNÇOMAĞ, s. 472.

lülüğü yüklendiği söylenebilir (26). Sendika bu denetim ve gözetim yükümlülüğünü önemli ölçüde grev gözcüleri yoluyla gerçekleştirir. Grev gözcülerinin görevi, kanuni bir grev kararının uyulmasını sağlamak için cebir ve şiddet kullanmaksızın sendika üyelerinin grev kararına uyup uymadıklarını denetlemektir (TGLK. md. 48/1). Sendikanın haiz olduğu grev gözcüsü koyma yetkisi, kanuni bir grev esnasında sorumluluk üstlenmesini gerektirecek hakimiyet alanı kurmaya yeterli değildir. Zira, gözcüler sadece "... kendi üyelerinin grev kararına uyup uymadıklarını denetlemek amacıyla..." konuşulabilir (TGLK. md. 48/1). Gözcülerin işyerine giriş ve çıkışları kontrol amacıyla dahi durdurabilmesi mümkün değildir. Gözcüler sendikanın üyesi bulunmayan grevci işçiler üzerinde yukarıdaki kısıtli yetkiyi bile kullanamazlar. O halde, sendikanın sorumluluğu için hakimiyet esası, üyeler bakımından düşünülse bile, üye olmayan grevci işçiler bakımından sendikanın kusursuz sorumluluk esasını açıklayacak bir tez olmaktan uzaktır.

Sonuç olarak, AY. md. 54/3 ve TGLK. md. 47/4 ile öngörülen kusursuz sorumluluk hali, 1982 Anayasasının hazırlanması sırasında, grev esnasında işyerine zarar verilmesi halinde, bu zararların karşılanması için bir sorumlu arayışı ile getirilmiştir. Sorumlu kişi olarak da, greve karar veren ve uygulayan sendika tercih edilmiştir. Bu nedenle klasik kusursuz sorumluluk teorileri ile izah edilemeyen sui generis bir sorumluluk hali getirilmiştir.

II — SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

Sendikanın grev esnasında greve katılan işçilerin grev uygulanan işyerinde sebebiyet verdiği zararlardan sorumlu tutulabilmesi için, işyerinde zarar meydana gelmiş olması, zarara sebebiyet veren grevci işçilerin kusurlu olması, zarara sebebiyet veren fiilin hukuka aykırı olması ve zarar ile fiil arasında illiyet bağının bulunması gerekir.

1) Zarar

Sendikanın, TGLK. md. 47/4'e göre sorumluluğunun sözkonusu olabilmesi için, öncelikle grev esnasında grev uygulanan işyerinde zararın meydana gelmiş olması gerekir. Ancak, sendika işyerinde

(26) Kemal OĞUZMAN, Yeni Anayasanın Toplu İş İlişkilerini İlgilendiren Hükmüleri, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sarıca'ya Armağan, Y. 3, S. 1-3, İstanbul 1982, s. 133; Abdullah BERKŞUN/İbrahim ESMELİOĞLU, Açıklama, Gerekçeli, İçtihatlı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu, Ankara 1989, s. 676.

meydana gelen her zarardan sorumlu değildir. Sendikanın sorumlu olabilmesi için zararla ilgili şu şartların gerçekleşmesi gerekir :

i) Zarar "maddi zarar" niteliğinde olmalıdır (27). Sendikanın, grevci işçilerin işverene verdikleri manevi zarardan sorumluluğu sözkonusu değildir.

ii) Zarar, grev uygulanan işyerinde meydana gelmiş olmalıdır (28). TGLK. md. 47/4, sendikayı sadece grevci işçilerin grev uygulanan işyerinde sebebiyet verdikleri zararlardan sorumlu tutmuştur. Bu nedenle grevci işçilerin işyeri dışında başka yolla işverene zarar vermeleri (işverenin evine veya özel arabasına zarar vermeleri gibi) veya işverenin grev uygulanmayan bir diğer işyerine zarar vermeleri halinde sendika sorumlu değildir. Zira sendikanın, greve katılan işçilerin işyeri dışında işverene zarar vermelerini engelleyecek tedbirler alması da beklenemez (29).

iii) Zarara, greve katılan işçiler tarafından sebebiyet verilmiş olmalıdır. Kanuni bir greve sadece greve karar veren sendikanın üyeleri değil, sendikalı olsunlar veya olmasınlar işyerinde çalışan bütün işçiler katılma serbestisine sahiptir (30).

TGLK. md. 47/4, bu konuda hiç bir ayırım yapmadan grev esnasında greve katılan tüm işçilerin kusurlu hareketleriyle grev uygulanan işyerine verdikleri zarardan sendikayı sorumlu tutmuştur. Dolayısıyla greve karar veren sendika, grev uygulanan işyerine zarar veren grevci işçi, sendikasız veya başka sendikaya üye olması halinde de meydana gelen zarardan sorumludur (31). Sendikanın kendi üyesi olmayan işçilerin sebebiyet verdikleri zararlardan da sorumlu olması tenkide açıktır. TGLK. md. 47/4 ile, sendika, kendisiyle hiç bir hukuki bağı bulunmayan işçilerin kasten dahi olsa verdikleri zarardan sorumlu tutulmuştur. Bu yönüyle sözkonusu hüküm,

(27) Bkz., yuk. § 1, II, 1.

(28) 2822 sayılı Kanunda işyerinin tanımı yapılmamıştır. Bu nedenle 1475 sayılı İş K. md. 1/1, 2 ve 2821 sayılı Sen. K. md. 2/8, 9'da yer alan işyerinin tanımı 2822 sayılı Kanun için de esas teşkil eder. Buna göre, "işin yapıldığı yere işyeri denir. İşin niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle, dinlenme, çocuk emzirme, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi sair eklentiler ve araçlar işyerinden sayılır."

(29) OĞUZMAN, Yeni Anayasanın, s. 134; BERKSUN/EŞMELİOĞLU, s. 676.

(30) BERKSUN/EŞMELİOĞLU, s. 676.

(31) OĞUZMAN, Yeni Anayasanın, s. 133. Karşı görüşte olan TUNÇOMAĞ'a göre, "grevciler sendikasız veya başka sendika üyesi iseler, zarardan sadece kendileri ve BK. 41 uyarınca sorumlu tutulurlar." Bkz., TUNÇOMAĞ, s. 342.

özellikle greve karar veren sendikayı yıpratmak, zor durumda bırakmak amacıyla kullanıma da müsaittir (32).

Zararın, greve katılan kişileri üçüncü kişilerin (ajan-provokator) kışkırtması suretiyle verilmesinde de, sendika kusursuz sorumluluk esası gereğince sorumludur. Ancak sendika, grev esnasında greve katılmayan ve katılmayan işçiler ile, üçüncü kişilerin doğrudan verdikleri zararlardan sorumlu değildir. Bu işçilerin veya grev uygulanan işyerinde çalışmayan üçüncü kişilerin greve karar veren sendika üyesi olması, durumda değişiklik meydana getirmez.

iv) Zarar grev esnasında meydana gelmiş olmalıdır. TGLK. md. 47/4'de ifade edilen grev, kanuni grevdir. Kanundışı grevden sendikanın sorumluluğu TGLK. md. 45/2'de düzenlenmiştir ve kanundışı grev veya bu grevin yönetimi ve yürütümü yüzünden işverenin uğradığı zararlardan greve karar veren sendika hiç bir sınırlama yapılmadan sorumlu tutulmuştur (33).

Yukarıdaki şartları taşımayan zararlardan sendika sorumlu değildir. Bir diğer ifade ile, işverene verilen manevi ve cismani zararlardan, grev uygulanan işyeri dışında kalan malvarlığına verilen maddi zararlardan, greve katılmayan işçilerin verdikleri zararlardan sendikanın sorumluluğu yoktur. Bu zararlardan zararı veren kişiler genel hükümler uyarınca sorumludurlar.

Zararı ispat yükü, işyeri zarara uğrayan işverene aittir (BK. md. 42).

2 — Kusur

Sendikanın, grev esnasında greve katılan işçilerin grev uygulanan işyerine verdikleri zararlardan sorumlu olabilmesi için kusurlu olması zorunlu değildir. TGLK. md. 47/4, sendika açısından "Kusursuz Sorumluluk" esasını kabul etmiştir. Böylelikle sendika, her türlü özeni göstermesine rağmen ve hiç bir teşviki dahi olmaksızın meydana gelen zarardan sorumludur. Sendikanın sorumluluktan kurtulabilmesi için bir kurtuluş beyyinesi de tanınmamıştır.

Bunun yanısıra sendikanın sorumlu olabilmesi için zarar sebebiyet veren grevci işçilerin kusurlu olmaları zorunludur. Bu husus,

(32) OĞUZMAN'a göre, "sendikanın teşviki ile ilka edilen zararlardan sendikanın sorumlu olmasını hukukun genel prensipleriyle izah etmek mümkün ise de, sendikanın hiçbir teşviki olmadan, üyesi bulunan ve hatta üyesi dahi bulunmayan grevci işçilerin ilka ettikleri zarardan sorumlu tutulmasını genel prensiplerle izah etmek imkanı yoktur." Bkz. OĞUZMAN, Yeni Anayasanın, s. 133.

(33) OĞUZMAN, Yeni Anayasanın, s. 133.

TGLK. md. 47/4'de "... işçilerin ... kasıtlı ve kusurlu hareketleri..." ibaresiyle belirtilmiştir. Bu düzenleme gerçek anlamda kusursuz sorumluluğun yapısına uymamaktadır. Gerçekten, kusursuz sorumlulukta, başkasının fiilinden sorumluluk hallerinde kural olarak bu fiilin kusurlu olup olmaması farketmez. Yani sorumluluk süjesi fiilinden sorumlu olduğu kişilerin kusuru bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulamaz (34).

Genel olarak kusursuz sorumluluk teorisine göre, başkasının fiilinden sorumluluk için fiilin kusurlu olup olmamasının bir önemi yoktur. Oysa sendikanın kusursuz sorumluluğu açısından, zarar veren fiili yapan kişi veya kişilerin kusurlu olması gerekir. Bu açıdan sendikanın sorumluluğu, genel kusursuz sorumluluk teorisinden farklı olarak daraltılmıştır.

Kusurun ispatı kural olarak, davacıya (işyeri zarara uğrayan işverene) aittir.

3 — Hukuka Aykırılık

Sorumluluğun bir diğer şartı da, grevci işçilerin fiillerinin hukuka aykırı olmasıdır. İşveren zarar veren fiilin hukuka aykırılığını ispat etmek zorundadır (35).

4 — İliyet Bağı

Gerçekleşen zarar ile greve katılan işçi veya işçilerin fiilleri arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Ayrıca grev uygulaması ile zarar arasında da uygun illiyet bağı bulunmalıdır. İşçinin verdiği zarar ile grev uygulaması arasında illiyet bağı yoksa sendika sorumlu tutulamaz (36).

§ 3 — SORUMLULUĞUN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I — TAZMİNAT

Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddi zarardan sendika sorumludur (TGLK. md. 47/4). Bir zarardan sorumlu olmak, öncelikle onu tazminle yükümlü olmak demektir.

Tazminat, zararın karşılanması ve giderilmesi için zarar görene verilmesi gereken şeyi veya miktarı ifade eder (37).

(34) TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan, s. 12.

(35) Bkz. yuk. § 1, II, 3.

(36) OĞUZMAN, Yeni Anayasanın, s. 8.

(37) TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 782; EREN, s. 302; TANDOĞAN, s. 252.

BK. md. 43/1'e göre hakim tazminatın miktarını "hal ve mevkiin icabına" ve "kusurun ağırlığına" göre tespit eder.

Zararı ispat etmekle davacı yükümlüdür (BK. md. 42/1). Davacı sadece zararın varlığını değil, miktarını da ispatla yükümlüdür (38).

Tazminatın azami sınırını zarar miktarı tayin eder. Ancak bu tazminatın daima zarara eşit olacağı demek değildir. Tazminatın miktarı tespit olunurken zarar miktarından hareket edilir ve burada bazı indirimler yapılabilir (39). Tazminattan indirim sebeplerinden birisi, zarar görenin ortak (mütarafık) kusurudur. Zarar gören meydana gelen zararın artmasını önleyecek veya sınırlayacak tedbirler almamış ve bunun sonucunda da zarar artmışsa ortak kusur mevcut sayılır (40). Mesela, işçilerin ısınmak için yaktıkları ateşin işyerine sirayet etmesi ve işyerinde yangın söndürmek için gerekli araç ve gereçleri bulunmaması sonucu bütün işyerinin yanmasında, işverenin ortak kusuru vardır.

Greve esnasında işyeri, sendikanın kusurlu ve hukuka aykırı fiilleriyle zarara uğrayan işveren, genel hükümlere göre (BK md. 49) sendikadan manevi tazminat da isteyebilir. Ancak greve katan işçilerin fiilleriyle manevi zarara uğrayan işveren, kusursuz olan sendikadan bunun tazminini isteyemez. Zira, sendikanın kusursuz sorumluluğu sadece işyerine verilen maddi zararlar ile sınırlıdır. Manevi tazminat, zarar görenin kişilik değerlerinde (şahıs varlığında) iradesi dışında meydana gelen eksilmelerin yani manevi zararın giderilmesi, tazmin, telafi edilmesidir (41). Manevi tazminat istenebilmesi için, şahsiyet haklarına tecavüz edilmiş olması, bu tecavüzün (saldırının) hukuka aykırı (haksız) bir nitelik taşıması, sözkonusu fiil neticesinde manevi bir zararın ortaya çıkması, kusurun ve illiyet bağının bulunması gerekir (42).

Sendika vermiş olduğu zararlardan malvarlığıyla sorumludur. İşveren, sendikanın malvarlığı ile karşılanmayan zararları için za-

(38) TANDOĞAN, s. 261.

(39) Tazminattan indirim sebepleri şunlardır: Kusurun hafifliği, sorumlu kişinin muzayaka halinde bulunması, zarar görenin muvafakati, zarar görenin ortak kusuru ve hal ve şartların gerektirdiği diğer sebepler. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz., TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 796 - 812; EREN, s. 344 - 357; TANDOĞAN, s. 261; TUNÇOMAĞ, Borçlar, s. 294.

(40) EREN, s. 352.

(41) EREN, s. 369; TANDOĞAN, s. 330; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 877; TUNÇOMAĞ, C. II, s. 315.

(42) EREN, s. 383 - 389; TANDOĞAN, s. 336 - 345.

rarı veren işçilere de başvurulabilir (43). Zira sendika ile zarar veren işçiler arasında müteselsil sorumluluk vardır.

II — TESELSÜL VE RÜCU

1 — Teselsül

Sendika ile, zararı veren kusurlu organı müteselsilen sorumludur. MK. md. 48/3'e göre, organın hukuka aykırı fiilleriyle doğrudan doğruya tüzel kişi sorumluyorsa da, doğan zararlar dolayısıyla kusurlu olan organa da başvurulabilir (44).

Sendika, zarara sebebiyet veren grevci işçiler ile de müteselsilen sorumludur. Bir diğer ifade ile, TGLK. md. 47/4 ile sendikanın grev esnasında grevci işçilerin grev uygulanan işyerine verdikleri zararlardan sorumlu tutulması, zarara sebebiyet veren kişilerin genel hükümlere göre (BK. md. 41, 96) sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. Sendika ile zarara sebebiyet veren işçi arasındaki sorumluluk BK. md. 51/2'ye göre nakis teselsüldür.

Acaba greve katılan işçilerin işyerine verdikleri zararlardan sorumluluğunun hukuki niteliği nedir? Başka bir ifade ile, işveren uğramış olduğu zararlardan zarar veren işçileri müteselsilen haksız fiil hükümlerine göre mi yoksa sözleşmeye aykırılığa ilişkin hükümlere göre mi sorumlu tutacaktır? Kanaatimizce, burada hem sözleşmeye aykırılıktan doğan (akdi) sorumluluk, hem de haksız fiil sorumluluğu yarışma (telahük) halindedir. Zira grev esnasında işçinin hizmet sözleşmesi sona ermemekte, askıda kalmaktadır. Dolayısıyla grevci işçinin işyerine ait olma, onun işçisi olma durumu ve bu durumdan kaynaklanan hak ve borçları sona ermez. Bu nedenle işçinin sadakat borcu devam eder (45). Sadakat borcu, "işverenin ve işletmenin çıkarlarını korumak ve bu çıkarlara zarar verici davranışlardan kaçınmaktır" (46). Sonuç olarak, greve katılan işçi grev esnasında da sadakat borcuna aykırı olarak işyerine zarar verirse, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğu (BK. md. 96 vd.) söz konusu olacaktır (47). Hemen belirtmek gerekir ki, işçinin kanuni bir greve katılması ve grev nedeniyle işletmenin ve işverenin zarara uğraması, işçinin sadakat borcuna aykırılık teşkil etmez. Zira grev Anayasal bir haktır ve bunun sonucu işverenin zarara uğraması, grevin niteliği gereğidir. Kanuni greve katılan işçilerin, grev esna-

(43) TUNÇOMAĞ, C. II, 342.

(44) ÖZTAN, s. 147; TUNÇOMAĞ, Esaslar, s. 560.

(45) TUNÇOMAĞ, C. II, s. 465; OĞUZMAN, s. 223.

(46) Kenan TUNÇOMAĞ, İş Hukuku, C. 1, 3. B., İstanbul 1984, s. 184. Kudret ERTAŞ, Türk Hukukunda İşçinin Sadakat Borcu, Ankara 1982, s. 19 vd.

(47) OĞUZMAN, s. 224, dn. 108.

sında grev uygulanan işyerinde kusurlu, hukuka aykırı ve zarara sebebiyet verici fiilleri ayrıca, BK. md. 41'e göre haksız fiil teşkil eder. Türk Hukukunda hakim olan görüşe göre sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk ile haksız fiil sorumluluğunun şartlarının birlikte gerçekleştiği hallerde, zarar gören, tazminat davasını dilerse sözleşmeye aykırılığa ilişkin hükümlere (BK. md. 96 vd.), dilerse haksız fiile ilişkin hükümlere (BK. md. 41) vd.) dayandırabilir. Ancak sözleşmeye aykırılığa veya haksız fiile dayanan taleplerden biri yerine getirildi mi, diğeri de ortadan kalkar (48). Bununla birlikte, zarara gören işverenin haksız fiilden ziyade, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğa dayanarak tazminat talebinde bulunması daha yararlı ve kolaydır. Çünkü zarar gören işverenin sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğa dayanması halinde, işçinin kusurunu ispat yükü altında değildir. Kusursuz olduğunu iddia eden işçi (veya işçinin kusursuz olduğunu iddia eden sendika) iddiasını ispat etmek durumundadır. Yine haksız fiil sorumluluğunda dava zamanasını zararı ve onu yapanı öğrenme tarihinden itibaren bir yıldır (BK. md. 80). Oysa bu süre sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk için on yıldır (BK. md. 125).

Grev esnasında grev uygulanan işyerine verilen zarar üçüncü kişilerin (ajan-provokatör) teşviki sonucu verilmişse, bu kişiler de, sendika ve zarar veren grevci işçilerle birlikte sorumludur. BK. md. 50/1, haksız fiil fikrini ortaya atanı, bunu telkin ve teşvik edeni, bir kimseyi haksız fiil işlemeye yönlendireni, onda böyle bir fiil işleme düşüncesi yaratanı müşevvik olarak adlandırmakta ve fail, müşevvik ve yardımcıyı (fer'an methaldar) aynı şekilde sorumlu tutmaktadır (49).

İşveren ile hizmet ilişkisi olmayan üçüncü kişilerin sorumluluğu, BK. md. 41'e göre haksız fiil sorumluluğudur.

2 — Rücu

Tazminatın tamamen veya kısmen sendika tarafından ödenmesi halinde, sendikanın kusurları ile zarara sebebiyet verenlere rücu hakkı vardır (BK. md. 50, 51) (50). Aynı olayda sendikanın ve organının birlikte kusurlu olmaları da mümkündür. Bu hale organının kollektif iradeyi açıklarken kusurlu olması halinde rastlanır (51). Söz konusu durumda BK. md. 50/1'e göre hakim, ortak kusurlarıyla

(48) TANDOĞAN, s. 537; FEYZİOĞLU, s. 454; Kemal OĞUZMAN, Borçlar Hukuku Dersleri, 3. B., İstanbul 1979, s. 147.

(49) EREN, s. 411, 413.

(50) ÖZTAN, s. 148; BERKSUN/ESMELİOĞLU, s. 676.

(51) FEYZİOĞLU, s. 470.

bir zarara sebebiyet verenlerin birbirlerine kusurlarıyla bir zarara sebebiyet verenlerin birbirlerine rücu haklarının bulunup bulunmadığına, varsa miktarına takdir hakkını kullanarak karar verir (52).

Bununla birlikte, sendikanın zarara sebebiyet veren grevci işçilere ve bu işçileri zarar vermeleri için kışkırtan üçüncü kişilere de rücu hakkı vardır. Ancak grevci işçilerin grev uygulanan işyerine maddi zarar vermelerinde sendikanın da kusuru varsa, bu durumda da sendikanın rücu hakkı, kısmen veya tamamen ortadan kalkar.

III — ZAMANAŞIMI

1 — Haksız Fiil Sorumluluğunda

BK. md. 60'a göre, haksız fiil nedeniyle maddi veya manevi tazminat istenmesine ilişkin dava hakkı, haksız fiilden zarar gören tarafın zararı ve zarar vereni (faili) öğrendiği tarihten itibaren bir yıl ve herhalde zarara sebep olan fiilin meydana gelmesinden itibaren on yıl geçmesiyle sona erer.

Grev esnasında işyeri zarar gören işveren tüzel kişi ise, bir yıllık sürenin işlemeye başlaması, tüzel kişi adına dava açmaya karar vermek yetkisine sahip organın veya kişinin zararı ve zarar vereni öğrenmiş olmasına bağlıdır (53).

Zarara sebep olan haksız fiil, aynı zamanda Ceza Kanununa göre suç teşkil ediyor ve Ceza Kanunu sözkonusu fiil için daha uzun zamanaşımı süresi öngörüyorsa, daha uzun olan Ceza Kanunundaki süre uygulanır (BK. md. 60/2). Ancak Ceza Kanunundaki daha uzun zamanaşımı süresi haksız fiil yapana karşı açılacak davalarda uygulanır (54). Bu nedenle işçilerin sebebiyet verdikleri zararlardan dolayı sendikaya karşı açılacak haksız fiil nedeniyle tazminat davası, 1 ve 10 yıllık zamanaşımı sürelerine tabi olacaktır. Ancak sendikanın kendi kusurlu hareketleriyle sebebiyet verdiği zararlardan dolayı açılacak tazminat davasına, eğer sendikanın fiili suç teşkil ediyor ve Ceza Kanununda da bu fiil için daha uzun zamanaşımı süresi öngörülmüş ise, bu uzun süre uygulanacaktır.

2 — Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Sorumlulukta

Sözleşmeye aykırılığa dayanılarak açılan tazminat davalarında zamanaşımı süresi, kural olarak 10 yıldır (BK. md. 125). Sözkonusu süre fiilin işlenmesinden itibaren başlar.

(52) İREN, s. 423.

(53) Safa REİSOĞLU, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. B., Ankara 1983, s. 159.

(54) REİSOĞLU (Safa), s. 159.

SONUÇ

Kanuni bir greve karar veren sendika, grev esnasında grev uygulanan işyerine kendisinin ve greve katılan işçilerin sebep oldukları ve grevin tabii sonucu olan zararlar dışında kalan maddi zarardan sorumludur (AY. md. 54/3, TGLK, md. 47/4).

Greve karar veren sendikasının kendi kusurlu hareketleriyle sebebiyet verdiği zararlardan sorumlu olması yani bir sorumluluk hali değildir. Çünkü tüzel kişiler de, gerçek kişiler gibi sebep oldukları zararlardan sorumludur (BK. md. 41, 48). Bu zararın grev esnasında meydana gelmesi ile grev dışında gerçekleşmesi arasında bir farklılık yoktur. Ancak yukarıda belirtilen hükümler ile yeni bir kusursuz sorumluluk hali ihdas edilmiş ve greve karar veren sendika kusurlu olmasa da, grevci işçilerin kusurlu fiilleriyle sebebiyet verdikleri zararlardan sorumlu tutulmuştur. Böylelikle, kanuni grev esnasında grev uygulanan işyerinin sorumluluğu, grevi uygulayan sendikaya yüklenmiş ve bu işyerine verilecek maddi zararlardan sendikanın kusuru olmasa bile sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.

Sendikanın grev esnasında grev uygulanan işyerine verilen maddi zarardan sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olması aranmamakta, ancak grevci işçilerin bu zararı kusurlu fiilleriyle ika etmiş olması gerekmektedir. TGLK. md. 47/4, sendikanın sorumluluğunu, sadece grevci işçilerin işyerine verdikleri maddi zarar ile sınırlamıştır. Bunun dışındaki zararlardan zararı veren grevci işçiler doğrudan doğruya genel hükümlere göre sorumludur.

Sendika ise, işverene kusurlu ve hukuka aykırı fiilleriyle sebebiyet verdiği her türlü zarardan sorumludur.

Sendika, kusurlu fiilleriyle zarara sebebiyet veren organını oluşturan kişiler ve grevci işçiler ile müteselsilen sorumludur. Bu nedenle sendikanın bu kişilere rücu etme hakkı mevcuttur. Sendikanın zararın meydana gelmesinde kusuru varsa rücu hakkı kısmen veya tamamen ortadan kalkar.

Genel esaslarını özetlediğimiz bu hüküm, 12 Eylül 1980 öncesi meydana gelen bir takım olaylara tepki olmak üzere, Anayasaya ve ardından 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununa konulmuştur. Hüküm ile ihdas edilen sorumluluk bir çok yönden özel hukuk genel esaslarına aykırıdır. Şöyle ki, sendika greve katılan ancak kendi üyesi olmayan sendikasız veya başka sendikanın üyesi olan işçilerin de sebebiyet verdikleri zararlardan sorumlu tutulmuştur. Bu işçilerin sözkonusu zararları kasten dahi vermiş ol-

ması, sendikanın sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Sendikanın kendisiyle hukuki hiç bir bağı bulunmayan kişilerin verdikleri zarardan sorumlu tutulması, sorumluluğa ilişkin genel esaslara uygun değildir. Sendikanın verilen maddi zarardan sorumlu tutulabilmesi için grev ile zarar arasında illiyet bağının bulunması gerekir. Zarar ile grev arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığının tespiti ise oldukça güçtür. Bu nedenle sendika bir çok olayda, grev esnasında verilen ancak, grevle ilgisi bulunmayan zararlardan da sorumlu tutulabilecektir.

Sendikanın sorumluluğunu düzenleyen sözkonusu hükmün, yapılacak değişiklikle Anayasadan ve 2822 sayılı Kanundan kaldırılması gerektiği düşüncesindeyiz. Zira belirtilen hüküm, sorumluluk hukukunun genel esaslarına aykırı olmanın yanısıra, kollektif sendika hürriyetini de zedeler niteliktedir. Zira, kollektif sendika hürriyeti, sendikanın varlığını ve fonksiyonunu koruyabilmesi ve sürdürebilmesini ifade eder. Kollektif sendika hürriyeti, bireysel sendika hürriyetinin teminatı niteliğindedir. Zira, kollektif sendika hürriyeti teminat altına alınmadan, bireysel sendika hürriyeti gerçek anlamda uygulama alanı bulamaz. Sendikanın bu yolla kusursuz sorumlu tutulması, sendikayı maddi açıdan zaafa uğratacaktır ve dolayısıyla sendikanın varlığını ve faaliyetini sürdürebilmesi güçleşecektir. Ayrıca böyle bir sorumluluk altında olan sendika, bir çok olayda grev kararı vermekten imtina edebilir hale gelecektir. Çünkü mevzuatımızda, sendikanın sorumluluğuna yol açabilecek olayları engelleyebilecek yetkileri mevcut değildir.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- BERKSUN, Abdullah / ESMELIOĞLU, İbrahim : Açıklamalı, Gerekçeli, İctihathı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu, Ankara 1989.
- EREN, Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 4. B., Ankara 1991.
- ERTAŞ, Kudret : Türk Hukukunda İşçinin Sadakat Borcu, Ankara 1982.
- FEYZIOĞLU, F. Necmettin : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 2. B., İstanbul 1976.
- HATEMİ, Hüseyin : Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu, Sorumluluk Hukukunda Gelişmeler I. Sempozyumu, İstanbul 1980.
- KUZU, Burhan : Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1980.
- NARMANLIOĞLU, Ünal : Grev, Ankara 1990.
- OĞUZMAN, Kemal : Hukuki Yönden İşçi-İşveren İlişkileri, C. 1, İstanbul 1987.
- OĞUZMAN, Kemal : Yeni Anayasanın Toplu İş İlişkilerini İlgilendiren Hükümleri, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Sarıca'ya Armağan, Y. 3, S. 1-3, İstanbul 1982. (Yeni Anayasanın).
- OĞUZMAN, Kemal : Borçlar Hukuku Dersleri, 3. B., İstanbul 1979, (Borçlar).
- ÖZSUNAY, Ergun : Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 5. B., İstanbul 1982.
- ÖZTAN, Bilge : Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Sorumluluk, Ankara 1970.
- REİSOĞLU, Safa : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 5. B., Ankara 1983.
- REİSOĞLU, Sefa : 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu Şerhi, Ankara 1986.
- SÜMER, Haluk Hadi : İş Hukuku Ders Notları, 2. B., Konya 1993.
- TANDOĞAN, Haluk : Türk Mesuliyet Hukuku, Akit Dışı ve Akdi Mesuliyet, Ankara 1961.

- TANDOĞAN, Haluk : Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981. (Kusura Dayanmayan).
- TEKİNAY, S. Sulhi / Akman, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla : Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 5. B., İstanbul 1985.
- TUNÇOMAĞ, Kenan : İş Hukuku, C. 2, 2. B., İstanbul 1985.
- TUNÇOMAĞ, Kenan : İş Hukuku C. 1, 3. B., İstanbul 1982, (C. 1).
- TUNÇOMAĞ, Kenan : Borçlar Hukuku, C. 1, Genel Esaslar, 5. B., İstanbul 1972. (Borçlar).
- TUNÇOMAĞ, Kenan : İş Hukukunun Esasları, İstanbul 1988. (Esaslar).